

Økumenisk misjonsperspektiv

Pilegrimsvandring som utfordring til økumenisk samarbeid i misjon

BERIT LÅNKE

Pilegrimstradisjoner og misjon

Helt fra Kirkens første tid har misjon vært et grunnleggende kjennetegn på Jesu disipler. Apostlene fikk i oppgave av Jesus å gå ut i all verden, og etter dem har utallige kristne fulgt i deres fotspor. I ydmyk erkjennelse ser vi at misjon på tradisjonelt vis ikke lenger er mulig eller riktig alle steder. Dagens situasjon representerer en særlig utfordring til kultursensitiv misjon og misjon i gjensidig samarbeid og respekt mellom de ulike kirkesamfunnene og misjonsorganisasjonene.

Det blir også viktig å tenke utradisjonelt og gjøre bruk av de midler og situasjoner som er tjenlige. Det betyr at fenomener som i utgangspunktet ikke har vært en del av vår kirkes misjonsstrategi, ja, kanskje til og med har vært sett på med skepsis, kan vise seg som nyttige redskaper i økumenisk samarbeid om misjon. For misjonens dypeste vesen må være å møte mennesker der de er, med budskapet om Jesus Kristus. Pilegrimstradisjoner er et slikt fenomen, som kan vise seg å få stor betydning for kirkene, om de kan gå sammen og møte mennesker som kommer langs disse veiene.

Pilegrimsvandring i dag

Pilegrimene vandrer igjen. Ikke bare der hvor vi har vært vant til å se og høre om dem, men på nye veier, og på gamle som ikke har vært i bruk på lenge, men som igjen er oppdaget. Dette skjer ikke bare

langs noen nymerkede veier i Norden eller innenfor protestantisk tradisjon, slik enkelte later til å tro. Det er noe som skjer overalt i Europa, selv i kirker som har en ubrutt tradisjon i forhold til pilegrimsvandring/valfart er det i dag en fornyet interesse for fenomenet.

Kirkene i øst opplever at pilegrimene strømmer til de hellige stedene, nå som det igjen er lov å gå disse veiene. Katolske kristne går på pilegrimsferd sammen med protestanter, kvinneaktivister nydefinerer sine protestmarsjer som pilegrimsvandring, og for mange som engang forlot en kirke de var skuffet over, er pilegrimsvandringene blitt en ny vei tilbake til kirken.

Hva er det som skjer? Er det en rekatolisering av protestantiske kirker? Er det en kirkelig New-Age-bevegelse som har oppstått? Er det en nostalgi i forhold til gamle tradisjoner fremfor et milleniumsskifte? Er det turisme og utferdstrang i en ny innpakning? Er det en guddommeliggjøring av natur og miljø? Er det romantisering av en religiøs uttrykksform, som lett kan misbrukes av reiseoperatører og kommersialiseres på mange måter?

Kanskje er det alt dette og mye mer som sprenger seg frem og får mennesker til å søke til(bake til) kirken på en ny og samtidig eldgammel måte. Uansett hvilken grunn mennesker har for å velge denne veien til kirken, denne formen for fellesskap med andre og dette uttrykk for sin tro, må kirken ta det på alvor. Det er en enestående mulighet for å komme i dialog med svært mange av dem som forlot kirken fordi dens forkynnelse drev dem bort. Det er å vise åpenhet for dem som ikke lenger makter å si frem en bekjennelse, men som ønsker å «bekjenne med bena». I tillegg er pilegrimsvandring et enestående pedagogisk verktøy i møte med barn og unge. Det er en verdifull form for gudstjeneste for troende som har stivnet i sin gudsdyrkelse.

Samtidig er det for svært mange en lengsel etter det hellige som driver dem til å søke kirken på denne måten. En lengsel etter det som kan gjøre livet helt. En lengsel etter Gud. Derfor er pilegrimsvandringen en gudstjeneste, en bekjennelse, et uttrykk for en spiritualitet som har tilhørt kirken siden den første tiden. En tradisjon overtatt fra Guds utvalgte folk, Israel, som beskrives med de vakreste ord i Bibelens salmebok.

Utfordring til en misjonerende kirke

I stedet for å møte dette fenomenet med frykt eller inngrodd protestantisk skepsis, bør vi se det som en enorm utfordring til en åpen og misjonerende kirke. For dette handler om å være der mennesker er

og møte dem med Guds ord.

Ikke alle som går disse veiene gjør det fordi de søker en kirke, et hellig sted eller en Gud. Likevel er det få som går disse veiene uten på en eller annen måte å bli påvirket av vandringen. De fleste opplever at det er noe mer enn dem selv der. Det er noe som er større enn det de kan se. Og noen er opptatt av å få kirkens velsignelse ved vandringens mål, selv om de bedyrer at de slett ikke er troende. Dette er erfaringer vi sitter igjen med etter det store pilegrimsåret i Nidaros i 1997.

Pilegrimstradisjonene kan vise seg som et viktig religiøst verktøy som gir mulighet til å ta mange flere sanser og dimensjoner med i tilbedelsen. Vår gudstjeneste er fattig på uttrykksformer som inkluderer hele mennesket og alle våre sanser. Pilegrimsvandring er en gudstjeneste som i stor grad appellerer til øret og til intellektet. De gir oss mulighet til andre opplevelser i forhold til Gud, oss selv og våre medmennesker. Pilegrimsvandringene er ikke et fenomen eller verktøy som er fremmed for den kristne kirke. Tvert imot er de dypt festet i kristen tro og tradisjon.

Pilegrimen i Bibelen – de helliges vandring i tro

Den kristne pilegrimstradisjonen har sine røtter i Det gamle testamente. Først og fremst i historien om Abrahams kall fra Gud til å bryte opp fra sitt land og sin slekt og sin fars hus til det landet som Gud ville vise ham. Vi hører hvordan Gud er med ham på veien gjennom alle slags hindringer og farer, og hvordan Abraham ikke gir opp på tross av alle prøvelser.

Det samme gjaldt også for Moses. Han fikk ikke komme inn i det lovede land, men han vandret i tro. Eksodus-pilegrimsvandringen er i seg selv et bilde på de troendes liv: Oppbruddet, ørkenvandringen, prøvelsene, fristelsene, synd, konfrontasjonen med Guds vilje, nye muligheter, ankomsten til det lovede land. Det er noe vi alle erfarer som troende på vandringen gjennom livet. Det handler ikke bare om frihetens gave, om åpenbaringen på Sinai, om guddommelig fellesskap og Guds gaver gjennom manna, vannet fra klippen og vaktlene, men også om utroskap, avgudsdyrkelse og fristelsen til å vende tilbake til det tidligere slaveriet. Eksodusvandringen har evig verdi og er et levende og varig minne for Guds folk. Gud gikk med sitt folk, og det vil han alltid gjøre. Han vokter oss gjennom alt som kan skje, og uansett hva som skjer har vi et evig mål i det lovede land hvor vi skal leve i fullt fellesskap med Gud.

Etterhvert fikk pilegrimene i den gamle pakt et kjent mål for sin vandring: «Da skal det stedet Herren deres Gud velger ut til bolig for

sitt navn, være det eneste sted som dere kommer til med alt det jeg har pålagt dere...» (5. Mos. 12,11). Tempelet i Jerusalem var Guds bolig, derfor vil den fromme alltid bære på en lengsel etter å komme dit. Salmenes bok har mange vakre pilegrimssalmer og salmer som beskriver tempelet som det stedet hvor Gud lar seg finne.

Pilegrimen Jesus

Jesus kommer inn i historien som veien, sannheten og livet. Helt fra begynnelsen inkluderer han seg selv i vår menneskelige vandring. Guds enbårne sønn ble menneske av kjøtt og blod for å gå våre veier. Mens han ennå var baby gikk foreldrene hans den tradisjonelle pilegrimsvandringen til tempelet med sin nyfødte sønn. Jesus var oppdratt i den jødiske tradisjonen, og var selv blant pilegrimene da han som tolvåring kom bort fra sine foreldre. Vi møter ham også blant pilegrimene til Jerusalem da han kommer ridende på et esel på vei mot sin lidelse og død.

Vandringer til, med og for Jesus

Hebreerbrevets forfatter beskriver i kap. 11, hvor viktig troen er for oppbruddet. Særlig vers 13 beskriver selve det å tro, det kristne livet som en pilegrimstilstand i verden. Den fremmede, peregrinus, er selve pilegrimen. Verset er samtidig med på å understreke den åndelige dimensjonen i pilegrimstilstanden, og verden som det stedet hvor de troende er fremmede og utlendinger.

Vi ser at for den første kristne kirken var pilegrimstradisjonen bibelsk i sin grunn. Det var to hovedgrunner for å legge ut på vandring. Først og fremst å følge Abrahams eksempel og bryte opp fra det kjente for på Guds befaling å gi seg på vei mot det ukjente. En vandring for Gud og med Gud. Dernest var det en vandring for å oppnå noe; en botsvandring, en vandring i håp om helbredelse eller en vandring for å bringe takk. Pilegrimene kunne pålegges en vandring hvor de måtte tigge til livets opphold. Tanken var at en slik vandring kunne bøte for synder og gi frelse. Det vokste også frem en forståelse av at martyrdom og pilegrimsvandring hørte nært sammen fordi pilegrimsvandringen var et martyrium for den enkeltes vilje og selvstendighet. Vandringerne utsatte ofte pilegrimene for stor fare, ingen visste om man ville komme fra det med livet i behold. I en slik situasjon var målet for vandringer ofte enda mindre klart enn for Abraham. Dermed ble det endelige målet å komme til himmelen.

Samtidig var det viktigste målet for den unge kristne kirken å bringe evangeliet ut i all verden. Intet kunne hindre dem, hverken språk eller fjellkjeder, venn eller fiende. De måtte ut og vandre for å

kunne fortelle andre om Ham som er veien sannheten og livet. De gikk i lydighet mot Ham som sa: «Gå derfor ut og gjør alle folkeslag til disipler idet dere døper dem til Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn.»

Pilegrimsvandringen kunne ha form av en liturgi, som vi ser av prosesonssalmene. Det kunne være misjonsvirksomhet hvor målet var å forkynne evangeliet for mennesker de møtte på veien. Det kunne være botsvandring hvor målet var å finne frelse og fred med Gud og Kirken. Motivet kunne være å søke helbredelse for kropp og sjel, å be om hjelp eller å frembære en takk. Det kunne være en vandring ut i det ukjente sammen med Herren eller for å finne Herren. Samtidig tenkte de troende på seg selv som fremmede og pilegrimer i verden, med det himmelske målet for øyet.

Til sammen gir disse forskjellige formene for pilegrimstradisjoner et helhetlig uttrykk som gjør det naturlig å undre seg over at vår kirkes tradisjon ikke har hatt bruk for denne rikdommen. Hos oss har vi forkastet denne muligheten til å kjenne troen på kroppen, i en frykt for at noen skulle tro at de gjennom dette kunne fortjene frelsen. Vi har forkastet den fysiske vandringen og gitt pilegrimstanken en åndelig innpakning. Gjennom dette har vi skapt et skille mellom ånd, sjel og legeme.

En utfordring til kirken

I sitt skrift om år 2000 som et særlig pilegrimsår, «The Pilgrimage in the Great Jubilee», understreker «The Pontifical Council for Pastoral Care of Migrants and Itinerant People» den katolske kirkens syn på pilegrimsvandring. Der heter det at pilegrimsvandring blir et paradigme for hele tros livet. Oppbruddet viser pilegrimens vilje til å gå mot målet. Vandringen fører dem til solidaritet med nesten og til den nødvendige forberedelse for møtet med Herren. Vandringen tilbake, til slutt, minner dem om deres gjerning (misjon) i verden, som vitner om frelse og som fredsskapere. Det blir også understreket hvor viktig det er at disse leddene i pilegrimsvandringen, enten man reiser alene eller i grupper, blir preget av gudstjeneste.

Skriftet understreker også hvor viktig det er å ta hensyn til den kultur og tradisjon som det enkelte folk har, og ta i betraktning forholdene rundt den enkelte pilegrimsvandrer, samtidig som hele kirken må være involvert. Det påligger den lokale kirke et stort ansvar for å legge til rette for et pastoralt mottak av pilegrimene. Pilegrimene skal oppleve at de er på en troens reise og få nye perspektiver for livet i kirken.

Dette viser at man i katolsk tradisjon ikke bare anser pilegrimsvan-

dringer som åndelige vandringer mot et hellig mål. Vandringene skal fylles med et konkret innhold med en bestemt retning for at de skal bli det de var ment å være: En gudstjeneste preget av undervisning, bønn, tilbedelse, fellesskap med de hellige og et intimt møte med Herren gjennom ord og sakrament. Også Den katolske kirken med sin ubrutte pilegrimstradisjon ser at her ligger det nye muligheter for Kirken i dag.

Dette er en utfordring også til de protestantiske kirkene i dagens situasjon, særlig de som har en pilegrimsvei og et pilegrimsmål innenfor sitt område. Selvfølgelig kan man overlate ansvaret til de kirkene som har en ubrutt tradisjon, og slik spare seg for de teologiske utfordringene og det store arbeidet det medfører å ta den våknende interessen for pilegrimsvandringer på alvor. Samtidig ligger det en utfordring i teksten fra «The Pontifical Council for the Pastoral Care of Migrants and Itinerant People» til å tilpasse vandringenes innhold til den kirkelige tradisjon de hører hjemme i, en utfordring som bør tas på alvor.

Her er det samtidig en utfordring til økumenisk samhandling hvor majoritetskirker må lytte til minoritetskirkers behov og erfaring. De mennesker som legger ut på pilegrimsvandringer har ulik bakgrunn hva angår kulturell og religiøs erfaring. De skal møte en kultur som også kan ha ulik åndelig uttrykksform. Det er lett for en majoritetskirke som har et pilegrimsmål i sin midte, å glemme det ansvar som påligger den: Å gjøre dette helligstedet tilgjengelig for alle. Samarbeid om pilegrimsvandringer og -mottak kan motvirke en uheldig misjon blant andre kristne, som om de var uten kristen tro (proselyttisme).

Turister som misjonsmark

Mange som vandrer langs pilegrimsveiene og som kommer til katedralene og klostrerne, regner seg ikke som pilegrimer og har ingen åndelig dimensjon over sin reise. De er ganske enkelt turister. Turisme er storindustri og satser på å gi kundene best mulig opplevelser på flest mulig steder på den mest behagelige måten og til en brukbar pris. Såkalte opplevelsesreiser er en trend ved utgangen av det tjuende århundre. Disse dreier seg om alt fra ekstremsport til reiser med et religiøst tilsnitt. Men pilegrimsreiser i egentlig forstand er de ikke.

Pilegrimen vender hjem med en åndelig opplevelse og et fornyet trosliv. Turisten returnerer med mange flotte og interessante opplevelser. På tross av forskjellen har de begge likevel vært på besøk, til et annet land og en annen kultur, med det som finnes der av religion og andre uttrykk. En besøker skal respekteres for det han er. En pile-

grim skal ikke behandles som en turist, og en turist skal ikke behandles som en pilegrim.

Samtidig vil kirken svikte sitt kall, om den ikke legger til rette for at alle som oppsøker en pilegrimsvei eller en katedral skal kunne møte evangeliet. Ofte taler stedene for seg selv, men kirken bør legge til rette for en tydeliggjøring av den åndelige dimensjonen som er tilstede. Fra gammel tid var pilegrimssentrene preget av kristen nestekjærlighet. Syke og nødlidende ble møtt med omsorg, fattige skulle få mat og husly. Slik var i alle fall kirkens regler. Så var det av og til nødvendig å skille mellom pilegrimer, som bar med seg pilegrimspass fra sin hjemlige biskop, og kjeltringer og snyltere. Men både langs veien og ved målet var det regnet som en kristen dyd å ta seg av pilegrimene. Det er sjelden å møte slike pilegrimer i dag. Likevel kan kirkene vise omsorg for besøkendes behov og gjennom dette vise kristen nestekjærlighet.

Katedralenes særegenhet skal ikke undervurderes. Samtidig er det viktig at det alltid finnes kristne som holder kirken åpen og som er villige til å samtale og be med mennesker som ønsker det. Lysene som tennes i disse kirkene bærer i seg et vitnesbyrd om menneskers tro og søken etter mening og Guds kjærlighet.

Pilegrimsvandringer som misjon

Vi har igjen og igjen sett hvor sterk selve pilegrimsvandringen kan være som kristent vitnesbyrd. Vi ser det på veien til Santiago de Compostella og til troskommuniteten i Taizé. Vi ser det på veiene i Jerusalem, og vi ser det på pilegrimsvandringene til Nidarosdomen. Mennesker blir gjerne med på pilegrimsvandringer. Kirkens oppgave er å legge til rette og invitere. En vandring hvor bagasjen må være lett er et vitnesbyrd om at vi kan leve med lite i en verden hvor materialismen holder på å ta overhånd. En vandring gjennom naturen vil gjøre oss oppmerksom på at miljøet lider nød. En vandring sammen med andre får oss til å se vår neste. En vandring med andre kirkesamfunn åpner våre øyne for at kirken er én. Og målet forteller oss om møtet med den hellige og det evige målet i Guds rike. Pilegrimens attributter er kappen som kan omslutte andre, vesken som alltid er åpen for å kunne gi og ta imot og staven som kan gi støtte i tunge bakker og minner om at vi aldri går alene. En pilegrimsvandring er en vandring i tro og tillit, med et åpent sinn for bot og forsoning.

Dette er et fantastisk redskap for en kirke som vil drive misjon og evangelisering i et samfunn som sies å være sekularisert, men hvor mennesker vender seg alle veier for å finne noe å tro på. Det er en

utfordring til en kirke som søker et nytt språk og som ofte blir beskjeden og forlegen på egne vegne. Det er det ingen grunn til, for kirken har et fantastisk budskap. - Og pilegrimsvandringene er en enkel og naturlig måte å evangelisere på. Det var da emmausvandrerne gikk langs veien og samtalte om tro og tvil at Jesus kom og gikk sammen med dem. Og det var da de stoppet for natten og inviterte en fremmed til å spise med dem at de så Ham. Derfor har historien om emmausvandrerne blitt et bilde på pilegrimsvandringens fellesskap med medvandrere og med Herren selv. Og det er jo nettopp Kirkens gjerning i verden.

Berit Lånke, f. 1950. Cand theol. MF 1979. Ordinert til prest i Den norske kirke 1980. Prestestillinger i Nidaros bispedømme 1980-1998. For tiden permittert for å arbeide som prosjektleder for European Pilgrimage 2000. Medlem av Mellomkirkelig råd og av Commission for churches in dialogue i KEK. Leder av European coordinating group for mission and renewal, opprettet av KV og KEK.

Pilgrimage as a challenge for ecumenical cooperation in mission

Mission is the call and the nature of the Christian Church. However, through the recent past we have learnt that this mission has to be carried out in deep respect of different churches, cultures and other faiths. Thus it is important that the churches are able to find new ways for common mission. Pilgrimages is a well known phenomenon of the Church. It is deeply rooted in Christian faith and tradition, and at the same time popular as a kind of adventure travelling. The pilgrimages can become usefull means for ecumenical work in mission. They are not only a spiritual journey towards a shrine or a sanctuary, but a journey characterised by a concrete content with a distinct direction: A worship carried out through teaching, prayers, praise, fellowship of the holy and an intimate encounter with the Lord through word and sacrament. This is a challenge to a Church who is searching for a new language. The Church has to be where the people are. When the people are on a pilgrimage, the Church should be there too.